01/05/2019

Το τελευταίο Πάσχα στην Κωνσταντινούπολη πριν από την άλωση

/ Ορθόδοξες Προβολές

Η 1η του Απρίλη του 1453 ήταν Κυριακή του Πάσχα. Σαν ψεύτικη, η χαρά εκείνης της ημέρας, επρόκειτο την επομένη να διαλυθεί. Στην Κωνσταντινούπολη άρχισαν να καταφτάνουν τα πρώτα τουρκικά αποσπάσματα και μέχρι τις 5 του μηνός η οθωμανική στρατιά είχε πάρει θέση έξω από τα τείχη. Το Πάσχα που μόλις είχε περάσει, έμελλε να είναι το τελευταίο Πάσχα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ο Γεώργιος Σφραντζής ή Φραντζής, περιγράφει έτσι την άφιξη των εχθρών στο χρονικό από την άλωση σε μετάφραση Αθανασίου Τσακνάκη: «*Όταν έλαμψε η άνοιξη, ο αμηράς (σ.σ. ο εμίρης, ο ηγέτης, εννοεί τον Μωάμεθ) εφοδίασε τον στόλο, που είχε κατασκευασμένο, με μικρά και μεγάλα τηλεβόλα, τα οποία είχε προετοιμασμένα, και έπειτα έστειλε μπροστά τον Χαρατή πασά, μαζί με φουσάτο, ο οποίος ήρθε και απέκλεισε την Πόλη. Προτού να έρθει ο αμηράς, ο Χαρατή πασάς πολιόρκησε και κατέλαβε τους πύργους που βρίσκονταν έξω από την Πόλη, στους αγρούς και στα χωριά, στους οποίους ήταν συναγμένοι μερικοί άνθρωποι εξαιτίας τής αιφνίδιας εμφάνισης τού στρατού.*

Ένα μέρος απ' αυτούς υποδουλώθηκε, ένα άλλο μέρος πέθανε από τον λοιμό και την κακοπάθεια, ενώ αρκετοί χριστιανοί αιχμαλωτίστηκαν. Παράλληλα, έρχονταν συνεχώς πολλά από τα αναγκαία και τα απαραίτητα γιά τον πόλεμο, καθώς και

πολιορκητικές μηχανές. Έφερναν και πολλά τηλεβόλα. Τόσο μεγάλο ήταν το μέγεθος μερικών από αυτά, που ούτε σαράντα ζεύγη βοδιών δεν μπορούσαν να σύρουν το καθένα, ή και πενήντα ζεύγη βοδιών ή και περισσότερες από δύο χιλιάδες ανθρώπων.»

Image not found or type unknown

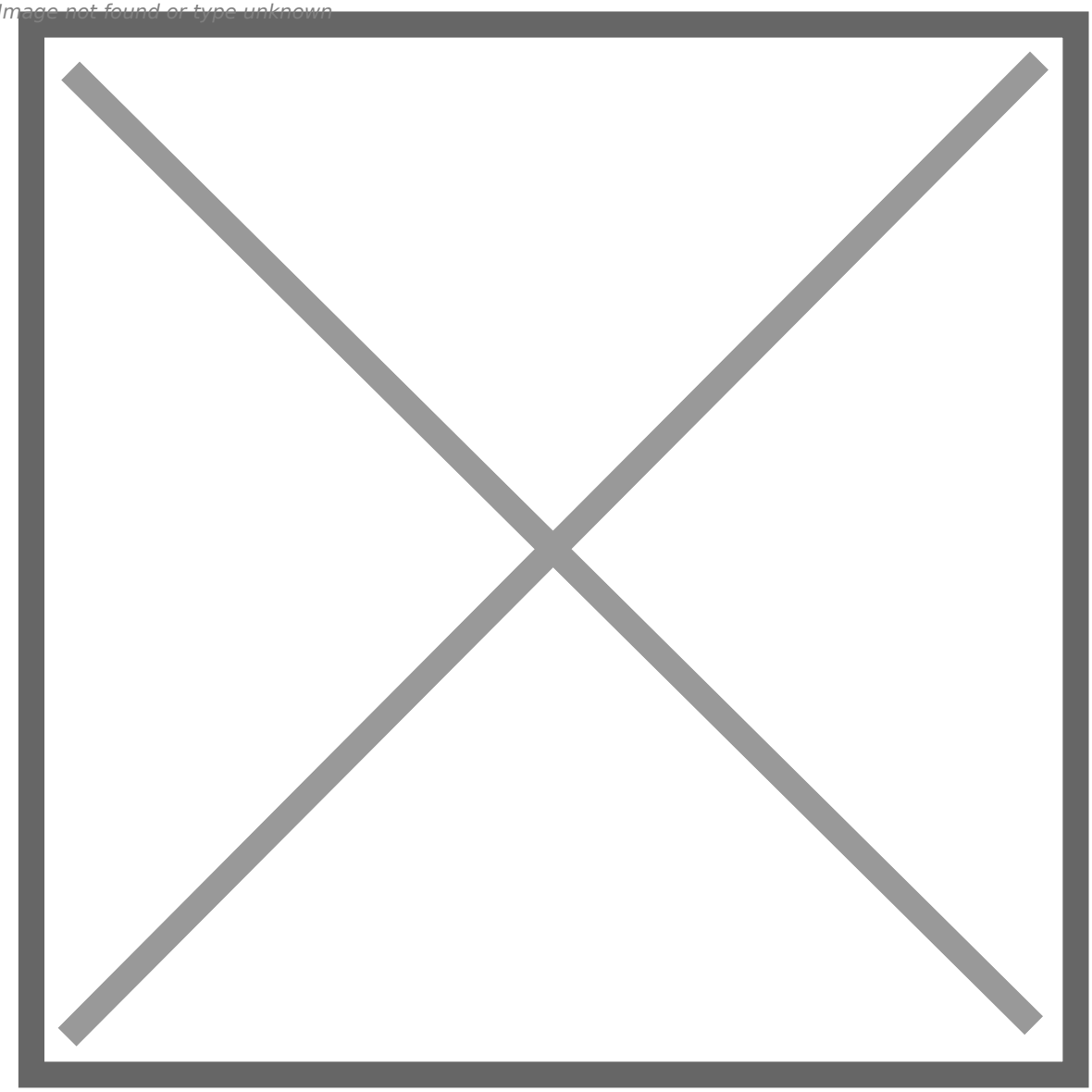

Ο αμηράς

Στις 2 Απριλίου έφτασε και ο αμηράς μαζί με αναρίθμητο πλήθος στρατού, πεζικού και ιππικού. Αφού ήρθε, έστησε την σκηνή του απέναντι στην πύλη τού αγίου Ρωμανού, ενώ ο στρατός του – σαν την άμμο τής θάλασσας – κατασκήνωσε στην ξηρά που ονομάζεται Εξαμίλι, από την μία παραλία μέχρι την άλλη. Ο στρατός τής Ανατολής έστησε τις σκηνές του στο δεξί μέρος τού αμηρά, μέχρι τις ακτές τής θάλασσας, την Χρυσή πύλη, ενώ ο ευρωπαϊκός στα αριστερά, μέχρι την Ξύλινη πύλη, τις ακτές τού Κερατίου κόλπου. Ο αμηράς ήταν περικυκλωμένος από σκαμμένα χαρακώματα και ξύλινους σταυρωτούς πασσάλους, ενώ έξω από τα

χαρακώματα βρίσκονταν οι γενίτσαροι και οι άλλοι ευγενείς τού παλατιού του.

Ο πασάς, που ήταν συγγενής τού αμηρά, ήρθε και κατασκήνωσε πάνω από τον Γαλατά, μαζί με τον στρατό που του εμπιστεύτηκαν. Την ίδια μέρα, έφτασε και ένα τμήμα τού στόλου του και πλησίασε στις ακτές τής θάλασσας τής Πόλης. Ήταν μέχρι και τριάντα τριήρεις και δρόμωνες, καθώς και εκατόν τριάντα πλοία και πλοιάρια και μονήρεις. Έτσι πλησίασε την Πόλη, πολιορκώντας την με κάθε τρόπο και με κάθε μηχανή, έχοντας περικυκλώσει – από ξηρά και από θάλασσα – τα δεκαοχτώ μίλια τής Πόλης.

Ο βασιλιάς διέταξε να τοποθετήσουν την βαρύτατη σιδερένια αλυσίδα στο στόμιο τού λιμανιού, ώστε να εμποδίζεται η επίθεση τού στόλου των εχθρικών πλοίων. Πίσω από την αλυσίδα τοποθέτησε τα παρευρισκόμενα πλοία, ώστε να εμποδίζουν δυνατότερα την είσοδο και να αντιμάχονται τα εχθρικά.»

Σύμφωνα με τον Θάνο Δασκαλοθανάση, η πολιορκία ξεκινά στις 6 Απριλίου, Παρασκευή της Ζωοδόχου Πηγής, με ισχυρό κανονιοβολισμό των τειχών. «Όταν πέφτει η νύχτα, όπως θα γίνεται πάντα από δω και πέρα, οι πολιορκημένοι με πέτρες,ξύλα και δέρματα θα προσπαθούν να αποκαθιστούν τις ζημιές. Ο σουλτάνος περιμένει να τοποθετηθούν όλα τα κανόνια του σε θέση μάχης, ειδικοί σκαπανείς αρχίζουν ανασκαφές για να υπονομεύσουν τα θεμέλια του κάστρου, αλλά και να γεμίσουν την τάφρο με διάφορα υλικά, για να γίνει εύκολη η προσπέλασή της.»

Το Σάββατο 7 Απριλίου 1453, «οι προσπάθειες των Τούρκων να γεμίσουν την τάφρο, ώστε να μπορέσουν γρήγορα να την περάσουν, μόλις προκληθούν μεγάλα ρήγματα σε κάποιο σημείο του τείχους, συνεχίζονται. Τα λαγούμια που ανοίγονται από Τούρκους μηχανικούς, αντιμετωπίζονται με την διάνοιξη άλλων λαγουμιών από τους αμυνόμενους, που με τις οδηγίες του ειδικού μηχανικού Ιωάννη Γκραντ εντοπίζουν τα τουρκικά, ρίχνουν υγρό πυρ κατακαίοντας ζωντανούς τους εισβολείς.»

Image not found or type unknown

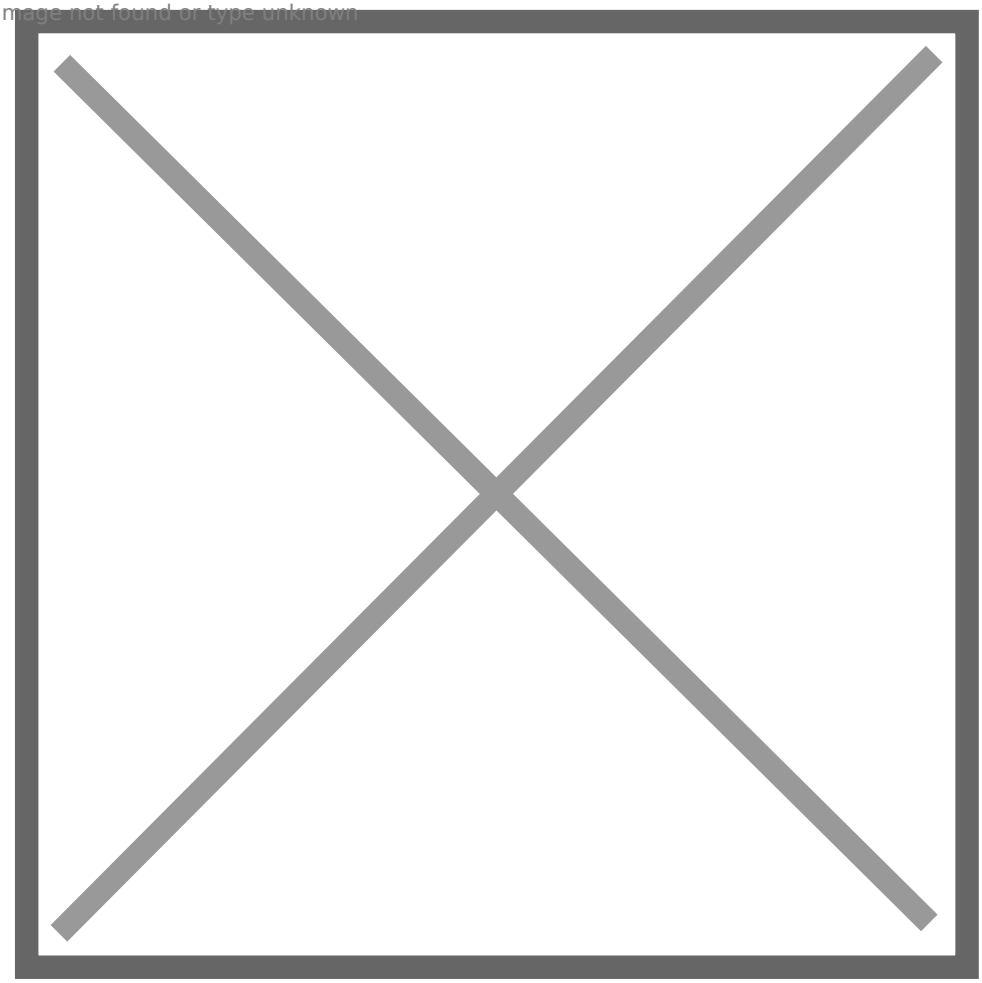

Το λιμάνι

Και πάλι ο λόγος στον Γ. Φραντζή: «Ο αμηράς, ωστόσο, ήταν και πάλι κατηφής και δάγκανε τα χέρια του σαν σκύλος και με τα πόδια του χτυπούσε την γη, βλέποντας τις τάφρους, που είχε γεμίσει, και τα τείχη, που είχε ρίξει δύο και τρεις φορές, να είναι ξανά ανορθωμένα, ενώ εκατόν πενήντα τριήρεις και διήρεις και μονήρεις να μην έχουν κατορθώσει να καταστρέψουν εκείνα τα τέσσερα πλοία, αλλά μάλλον να έχουν υποστεί τόσο μεγάλο φονικό, και στέναζε από την καρδιά του και καπνός έβγαινε από το στόμα του και συλλογιζόταν τι έπρεπε να κάνει ώστε να συνθλίψει την Πόλη και να την στενοχωρήσει, πολιορκώντας την και από θάλασσα και από ξηρά. Σκεφτόταν, λοιπόν, ένα τέτοιο τέχνασμα, ώστε να φέρει ένα μέρος τού στόλου του μέσα στο λιμάνι. Το σκέφτηκε και το έπραξε αμέσως.»

Από τη Δευτέρα 9 Απριλίου, της Διαικανισήμου, η πολιορκία γίνεται ολοένα και πιο σκληρή. Ξεκινούν οι προσπάθειες να αποκλειστεί ναυτικά η Πόλη και να εξουδετερωθεί η αλυσίδα που απέκλειε και φύλασσε τον Κεράτιο κόλπο. Η πρώτη, που γίνεται εκείνη την ημέρα, αποτυγχάνει.

Την Τρίτη 10 Απριλίου, «ο Μωάμεθ διατάζει να γίνουν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις

σε δυο μικρά φρούρια που βρίσκονταν έξω από τα τείχη, στα Θεραπειά, σε ένα λόφο πάνω από το Βόσπορο και σε ένα άλλο, στο χωριό του Στουδίου, κοντά στην ακτή της Προποντίδας. Και τα δυο καταλαμβάνονται και όσοι συλλαμβάνονται σκοτώνονται με ανασκολοπισμό,σε ορατή απόσταση από τα Τείχη, με τους πολιορκημένους να βλέπουν το φριχτό μαρτύριο. Ο Μπαλτόγλου καταλαμβάνει τα Πριγκιπόνησα. Είναι φανερό ότι ο σουλτάνος θέλει να παρουσιάσει επιτυχίες, για να ενισχύσει τη ψυχολογία του στρατού του.»

Την επόμενη ημέρα, οι Οθωμανοί ασχολούνται και πάλι με τα κανόνια, στήνοντάς τα στα ευάλωτα σημεία των τειχών. Στις 12 του μηνός, τεράστιες κανονιές χτυπούν τα τείχη με καταστροφικά αποτελέσματα. «Μερικές φορές γκρέμιζε όλο το τμήμα, και άλλες φορές το μισό, μερικές φορές ένα μεγάλο ή μικρό τμήμα ενός πύργου ή προμαχώνα. Και δεν υπήρχε μέρος του τείχους αρκετά γερό, για να αντέξει ή να αντισταθεί σε τέτοια ορμή και τέτοιο χτύπημα της πέτρινης μπάλας του κανονιού». Το τείχος που έστεκε απόρθητο για μια χιλιετία άρχισε να καταρρέει. Τα βλήματα των κανονιών εκσφενδονίζονταν με δύναμη και μερικές φορές περνούσαν πάνω από τα τείχη και έπεφταν μέσα στην πόλη, πάνω σε σπίτια ή εκκλησιές.

Image not found or type unknown

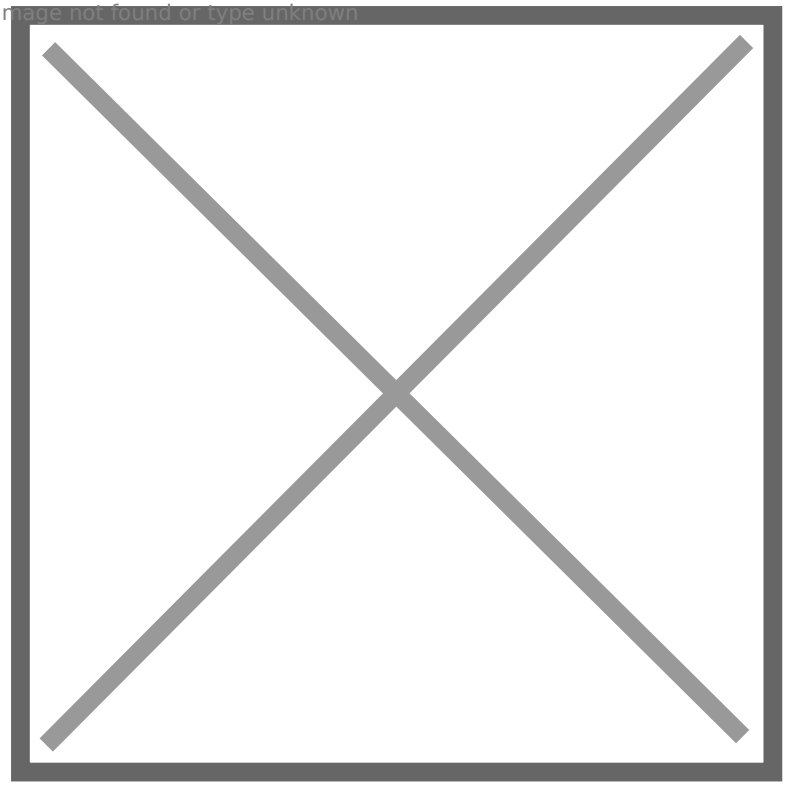

Εφευρετικοί

Οι θόρυβοι από τις εκρήξεις, οι εικόνες με γκρεμισμένα μέρη του τείχους, είχαν άσχημη ψυχολογική επίδραση στους πολιορκημένους που για πρώτη φορά βίωναν

μια τέτοια εμπειρία. Ωστόσο το θάρρος, η αντίσταση και η εφευρετικότητα ήταν κι αυτή ισχυρή. Με ένα μείγμα σκόνης από κιμωλία και τούβλα δημιουργούσαν ένα σκληρυντικό επικάλυμμα για την εξωτερική επιφάνεια του τείχους. Για να μειώσουν την ταχύτητα της πρόσκρουσης, κρεμούσαν κομμάτια από δέρμα και μπάλες από μαλλί, τα αποτελέσματα όμως ήταν περιορισμένα.

Μια άλλη άσχημη εξέλιξη ήταν ότι τα τείχη και οι πύργοι ήταν ακατάλληλα μέρη για τη χρήση έστω και των μικρών κανονιών που είχαν στη διάθεση τους οι Βυζαντινοί. Από τις δονήσεις που προκαλούνταν, τα τείχη ταρακουνιούνταν και πάθαιναν μεγαλύτερη ζημία από αυτή που έκαναν οι ίδιοι οι εχθροί. Η τεχνολογία, έστω και σε αυτό το πρώιμο στάδιό της, είχε ξεπεράσει το Θεοδοσιανό τείχος που ήταν κατασκευασμένο για να αντέχει σε άλλου είδους πολιορκία.

Βέβαια και οι Τούρκοι είχαν προβλήματα από τη χρήση των κανονιών. Ήταν βαριά δύσχρηστα, και γλιστρούσαν στο λασπωμένο έδαφος από τις καταρρακτώδεις βροχές του Απριλίου. Μπορούσαν να ρίχνουν μέχρι εφτά φορές την ημέρα. Δεν έλειπαν τα ατυχήματα και οι θάνατοι των χειριστών τους. Ωστόσο μέσα σε μια εβδομάδα το εξωτερικό τείχος στην κοιλάδα του λύκου είχε καταστραφεί σε πολλά σημεία. Κάθε βράδυ, συνεργεία από άνδρες και γυναίκες έκαναν επισκευές,ενώ σηκώθηκε και ένας πρόχειρος φράχτης από ξύλα και βαρέλια γεμισμένα με χώμα, για να παρέχει προστασία στους αμυνόμενους, καταλήγει ο κ. Δασκαλοθανάσης.

Image not found or type unknown

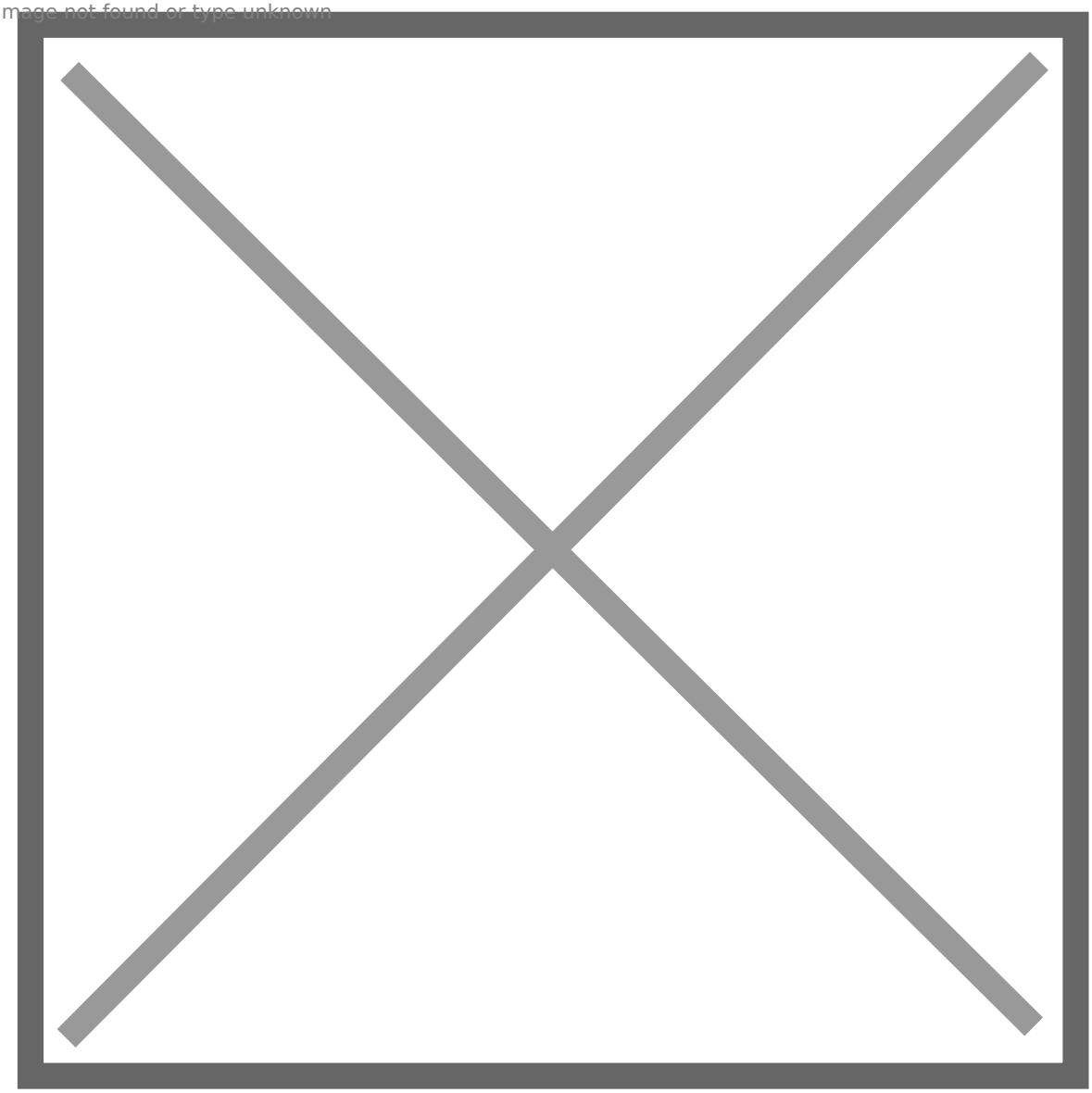

Ο Παλαιολόγος

Οι δυνάμεις του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στην πολιορκημένη Βασιλεύουσα ήταν πολυεθνικές, με θρησκευτικές αλλά και εμπορικές διαφορές. Για να αποφύγει ο αυτοκράτορας τις τριβές Βενετών και Γενοβέζων , Ορθοδόξων και Καθολικών, Ελλήνων και Ιταλών, προσπάθησε και πέτυχε να αναμίξει τους στρατιώτες. Τα θαλάσσια τείχη όπου στην αρχή ο κίνδυνος δεν ήταν μεγάλος, λόγω της αλυσίδας και των θαλάσσιων ρευμάτων ήταν επανδρωμένα πιο αραιά.

Ο αυτοκράτορας, για να ενισχύσει το ηθικό του στρατού του, αποφάσισε να κάνει μια μικρή επίδειξη δύναμης. Οι Βενετοί και οι άλλοι ευρωπαίοι παρέλασαν με τις χαρακτηριστικές πανοπλίες και τα λάβαρά τους, ενώ οι γαλέρες τέθηκαν επί ποδός πολέμου. Η κίνηση αυτή είχε στόχο να δηλώσει την παρουσία των Λατίνων στην Πόλη. Ο ίδιος, καβάλα στο άλογο του, όργωνε κυριολεκτικά τα τείχη από το

ένα άκρο στο άλλο, επιβλέποντας και εμψυχώνοντας τους υπερασπιστές, ενώ είχε δώσει εντολή ομάδες ιερέων να είναι κοντά στα τείχη, να ψάλλουν και να εξομολογούν τους στρατιώτες, να λιτανεύουν τις ιερές εικόνες, όπως επίσης και μέσα στην πόλη από κάθε εκκλησιά ακούγονταν ψαλμωδίες και ύμνοι.

Σε αυτές τις δύσκολες ώρες, η Εκκλησία έστερξε να βοηθήσει. Ο Γ. Φραντζής σημειώνει: «Επειδή, όμως, στο βασιλικό ταμείο σπάνιζαν και τα χρήματα γιά τον μισθό των στρατιωτών, ο βασιλιάς πρόσταξε να πάρουν από τις εκκλησίες τα άγια σκεύη και τ' αφιερώματα στον Θεό και να κόψουν νομίσματα. Και κανείς ας μην μας κατηγορήσει γιά ιεροσυλία. Αυτό συνέβη εξαιτίας των αναγκών εκείνου τού καιρού, όπως έγινε και με τον Δαβίδ που, επειδή πείνασε, έφαγε τους άρτους τής προθέσεως, τους οποίους δεν επιτρεπόταν να φάει άλλος, παρά μόνον οι ιερείς. Έλεγε, λοιπόν, ο μακαρίτης ο βασιλιάς: αν ο Θεός λυτρώσει την Πόλη, τετραπλά θα τα επιστρέψω στον Κύριό μου».

Δυστυχώς, αυτό δεν συνέβη. Η συνέχεια είναι γνωστή και πικρή. Όλα τέλειωσαν το ξημέρωμα της 29ης Μαΐου